

بحالمة العصر العباسي

شاخصه های ولایتمداری حضرت عباس علیه السلام برای منتظران عصر غیبت

فاطمه اصغر نژاد لیموئی^۱

1. طلبه سطح دو (کارشناسی) حوزه علمیه زینبیه سلام الله علیها خواهران رشت.

چکیده

با توجه به اینکه مسئله ی ظهور ، امری حتمی است ؛ وظیفه جوان منتظر است که تلاش کند تا زمینه های ظهور حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم آورد ؛ از این رو باید سعی کند الگویی کامل برگزیند تا در این مسیر با تأسی از او گام بردارد . در این نوشته با روش کتابخانه ای ، به معرفی حضرت عباس علیه السلام به عنوان الگویی کامل پرداخته شد ؛ چند نمونه از ویژگی های اخلاقی و رفتاری ایشان که مؤثر تر بوده بررسی و در این نوشتار بیان گردید . ویژگی هایی که باعث شده است شخصیت حضرت عباس علیه السلام را برجسته کند و از ایشان به عنوان نماد ایثار، صبر ، ادب و مقاومت یاد گردد. همچنین بیان جایگاه و مقام ایشان نزد ائمه علیهم السلام باعث شده است مخاطب ، با اطمینان بیشتری ایشان را به عنوان الگوی نمونه برگزیند تا ویژگی های اخلاقی و رفتاری ایشان را در خود پرورش دهد و مانند حضرت عباس علیه السلام یاور امام زمان خویش باشد و نامش چون ستاره ای در فهرست یاران با وفای صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بدرخشد.

واژگان کلیدی: شاخصه های اخلاقی ، شاخصه های رفتاری ، ولایت ، ولایتمداری ، منتظر.

بنا بر گواهی قرآن کریم و سخنان معصومین علیهم السلام مسئله ی وجود منجی در آخرالزمان و ظهور ایشان امری قطعی و ضروری است . اولیای دین بار ها از مسلمانان خصوصا شیعیان خواسته اند که خود را برای ظهور مهیا کنند ؛ از این رو ویژگی ها و خصوصیات منتظران حقیقی را بیان کرده اند .

تعالیم اولیای دین باعث شده است کسانی که دغدغه ی همراهی منجی را دارند اعتقادات و اخلاق و رفتار و گرایشهای خود را با آن روایات تطبیق بدهند و سعی کنند صفات پسندیده را در خود تقویت و اخلاق رذیله را از خود دور کنند و همواره در حال جهاد با نفس و همچنین دستگیری از دیگر انسانها باشند؛ تا مقدمات ظهور صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم آورند.¹

مسلمان منتظر در مسیر سعادت ابدی تنها رها نشده است . صفحه تاریخ مدرسه ی انسان سازی است که میتواند از تمام وقایع آن درس عبرت گرفته و در جهت هدف خلقت که همان سعادت ابدی در سایه عبودیت خداوند متعال است استفاده کند . او میتواند از میان هزاران شخصیت برجسته ، الگویی را انتخاب کرده و در این مسیر از او پیروی کند . همانطور که خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ . به راستی در (رفتار و اخلاق) رسول الله صلوات الله علیه وآله وسلم برای شما الگویی نیکوست.»²

بدین ترتیب خداوند خواسته انسانها برای خود بهترین الگوها را برگزینند و در این آیه پیامبر آخر الزمان را به عنوان الگویی نیکو معرفی نموده است ؛ یعنی این قابلیت در انسان وجود دارد که بتواند خود را به بالاترین درجه ها برساند و خود را شبیه الگویی که برگزیده کند .

تاریخ اسلام پر است از سلمان ها و ابوذرها و علمایی چون آیت الله قاضی رحمه الله که پایشان را جای پای اولیای دین گذاشتند و تسلیم خواسته های نفسانی نشدند ؛ اگر افرادی چون آنها توانسته اند بهترین ها را الگوی خود قرار دهند ؛ چرا مسلمان منتظر امروزی نتواند زمینه ساز ظهور امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد؟ بنا براین مطالعه زندگینامه و سرگذشت بزرگان دینی و بکارگیری الگوی اخلاقی و رفتاری آنها در عرصه های مختلف زندگی می تواند راهگشای انسان در عصر غیبت باشد .

1. رحیم پور ، « سیمای منتظران در قرآن » ، ص 2 .

2. احزاب : 21 .

این مقاله سعی دارد به بررسی شخصیت حضرت عباس بن علی علیه السلام بپردازد؛ زیرا هیچگاه امام زمان خویش را تنها نگذاشت؛ چه آن زمان که امیر المومنین علی علیه السلام در کوفه تنها بود، چه آن هنگام که امام حسن مجتبی علیه السلام در خانه خود غریب بود و چه در عاشورای سال 61 هجری قمری، مولایش حسین بن علی علیه السلام بی یار و یاور مانده بود و زنان در ترس و وحشت به سر می بردند و کودکان سراسیمه بودند. در تمام عمر شریف خویش از آزمایشات الهی در یاری ولی امر خود سربلند بیرون آمد و لحظه ای زبان به شکایت نگشود و مطیع امر ایشان بود.

مقاله حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال است که شاخصه های ولایتمداری حضرت عباس علیه السلام برای منتظران عصر غیبت کدامند؟

از منابعی که در زمینه این موضوع مورد مطالعه قرار گرفته است به موارد ذیل اشاره می گردد:

کتاب گرانقدر لاهوت سید بن طاووس رحمه الله، ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی و کتاب جای خالی عباس نوشته ی سید علی اصغر علوی و ... همچنین مقالاتی چون سیمای منتظران در قرآن اثر مهناز رحیم پور و منابع دیگر که در ادامه مباحثی از آنها بیان خواهد شد.

مفهوم شناسی

در این بخش چند واژه ی پر کاربرد در متن مقاله مورد بررسی قرار میگیرد تا ذهن مخاطب آماده دریافت مطالب باشد.

شاخصه اخلاقی

اخلاق، جمع «خُلُق و خُلُق» است. به معنای سرشت، خوی و طبیعت و امثال آن؛ که به معنای صورت درونی و باطنی انسان به کار می رود و با بصیرت درک می شود؛ در مقابل خُلُق که صورت ظاهری است و با چشم دیده می شود.^۱

اخلاق، در اصطلاح به آن دسته از صفات نفسانی راسخ و پایداری که موجب می شوند افعالی متناسب با آن صفات به سهولت و بدون نیاز به تأمل و تروی از آدمی صادر شود، اطلاق شده است.^۲

1. الزبیدی، تاج العروس من جواهر القاموس، ص 257 و ابن منظور، لسان العرب، ص 86.
2. مجلسی، بحار الانوار، ج 15، ص 372 و مسکویه، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، ص 51.

نشناخته لعن فرستاده است ؛ یعنی می فرماید شیعه علی علیه السلام باید این شخصیت را بشناسد و به او معرفت پیدا کند . پس باید فهمید که شناخت ایشان به چه دلیل اینقدر سفارش شده است

مقاتل در مورد شدت محبت و علاقه سید الشهداء علیه السلام به حضرت عباس علیه السلام نوشته اند که سید الشهداء خطاب به ایشان می فرمودند : «بِنَفْسِي أَنْتَ ...جَانِمَ بِهِ فِدَايَتِ...» عباس جان حسین است .^۱ ایشان در برزخ و در قیامت نیز مقامی دارند که دیگر شهدا به آن غبطه می خورند؛ و آن مقام شفاعت است .

در روایت آمده است ، پیامبر صلوات الله علیه وآله وسلم در روز قیامت از حضرت زهرا سلام الله علیها می پرسند : برای شفاعت امت من چه آورده ای ؟ چنانچه در مضمون روایت است؛ ایشان می فرمایند : « برای شفاعت امت ، دو دست بریده ی فرزندم ابو الفضل علیه السلام بس است.»^۲

اینکه در روز قیامت حضرت صدیقه طاهره سلام الله علیها ، دستان مبارک عباس علیه السلام را برای شهادت می آورد ؛ و فرق شکافته امیر المومنین علیه السلام یا جگر پاره پاره ی امام حسن علیه السلام و یا سر بریده امام حسین علیه السلام ، یا پهلوی شکسته خودشان و محسن سقط شده را برای گواهی نمی آورند. می تواند به این دلیل باشد که به مومنان بفهماند ولی خدا، جان به کفِ خالص و حقیقی چون عباس علیه السلام می خواهد.

معصوم کاری را بدون دلیل و یا از روی احساس انجام نمی دهد؛ ایشان می خواهند به مسلمانان بفهمانند که امام هر زمانی نباید تنها و غریب بماند . که اگر تنها ماند ؛ مانند امام حسن علیه السلام غریبانه به شهادت می رسد . امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف ، عباس می خواهد . این عباس علیه السلام بود که تا لحظه آخر دست از امام زمانش نکشید . این عباس علیه السلام بود که تمام امید سپاه حسین علیه السلام بود و دلگرمی تمام اهل حرم بود .

در تاریخ آمده است ، حضرت زهرا سلام الله علیها در آخرین روزهای عمرش آرزوی مرگ می کرد ؛ زیرا دیگر نمی توانست امام زمانش را یاری کند. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ، مادرش زهرا سلام الله علیها را الگوی خود می داند ؛ که شیعه بداند چه الگویی برگزیند تا مسیر ظهور را هموار کند. تا بداند برای یاری امام زمان باید از تمام داشته هایش بگذرد .

1. طبری، تاریخ طبری ، ج 4 ، ص 315.

2. دربندی ، اسرار الشهادت ، ج 2، ص 412 .

اگر ادعای شیعه بودن و یاری امامتان را دارید باید مثل شهدا ثابت کنید؛ و از هیچ تلاشی فروگذار نکنید ...

نتیجه گیری

مسئله ظهور منجی مسئله بسیار پر اهمیت و چالش برانگیز است؛ به نوعی که برخی ادیان الهی سعی دارند منجی آخر الزمان را به شریعت خود نسبت دهند. نکته حائز اهمیت اینجاست که شیعه پی به مأموریت حساس خود ببرد و تمام تلاش خود را بکند که در این دنیای وانفسای، امام خود را تنها نگذارد و زمینه های ظهور آن حضرت را فراهم کند؛ البته در این خصوص کتابهای بسیاری نگاشته شده و تحقیقات زیادی صورت گرفته است؛ اما هنوز هم پس از گذشت این همه سال از غیبت کبری، شرایط حضور حضرت فراهم نشده است. این نشان می دهد؛ آنطور که باید، شیعه عزم خود را جزم نکرده است و هنوز درگیر شعار دادن های بیهوده است.

برای هموارتر شدن مسیر ظهور، برخی از شاخصه های برجسته اخلاقی و رفتاری حضرت عباس علیه السلام به عنوان الگویی تمام عیار به مجاهد حقیقی مهدویت، معرفی گردید؛ از جمله صفاتی چون علم، شجاعت، ادب، مواسات و صبر و... که در کنار یکدیگر این شخصیت برجسته را ساخته اند؛ البته بررسی تمام صفات اخلاقی و رفتاری ایشان نه تنها در این مقاله بلکه در علم بشر نمی گنجد، مگر اینکه شخص، عصمت از گناه و خطا داشته باشد؛ پس تنها شمه ای از خصوصیات آن دریای بی انتها بیان شده است. تا پیشکشی باشد به محضر صدیقه کبری سلام الله علیها و صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و حضرت باب الحوائج علیه السلام، به امید نیم نگاهی که خاک را کیمیا می کند.

فهرست منابع

-قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشه ای.

کتب فارسی

- 1- ابن طاووس ، علی بن موسی ، اللهوف علی قتلی الطفوف، ترجمه : عبد الرحیم عقیقی بخشایشی ، قم : دفتر نشر نوید اسلام ، چاپ نوزدهم ، 1377 ه ، ش .
- 2- علوی ، سید علی اصغر ، جای خالی عباس ، تهران : انتشارات بسیج امام صادق علیه السلام ، چاپ اول ، 1393 ه ، ش .
- 3- کلباسی نجفی ، محمد ابراهیم ، خصائص العباسیه ، ترجمه : محمد اسکندری ، تهران : انتشارات صیام ، 1382 ه،ش.
- 4- ابن مشهدی ، محمد بن جعفر ، المزار الکبیر ، محقق : جواد قیومی اصفهانی ، قم: نشر القیوم ، 1377 ه، ش ، 1419 ه ، ق.

کتب عربی

- 1- ابن طاووس ، علی بن موسی ، اقبال الاعمال ،ج3، تهران: انتشارات دار الکتب الاسلامیه ، 1367 ه ، ش .
- 2- ابن مسکویه ، احمد بن محمد ، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق ، محقق : عماد هلالی ، (بی جا) طلیعه نور ، 1426 ه ، ق.
- 3- ابن منظور ، محمد بن مکرم ، لسان العرب ، بیروت : انتشارات دار احیاء التراث العربی ، چاپ اول ، 1408 ه،ق.
- 4- حرّ عاملی ، محمد بن حسن ، وسائل الشیعه الی التحصیل مسائل الشریعه ،ج14، بیروت : انتشارات دار احیاء التراث العربی ، 1412 ه ، ق .

- 5- راغب اصفهانی ، حسین بن محمد ، مفردات الفاظ قرآن، ج1، مصحح: صفوان عدنان داوودی ، بیروت : انتشارات دار الشامیه ، 1412 هـ.ق.
- 6- شیروانی ، آغا بن عابد ، اکسیر العبادات فی اسرار الشهادات، ج2، کربلای معلی : العتبه الحسینیّه المقدسه قسم الشئون الفکریه و الثقافیه ، 1415 هـ.ق.
- 7- طبرسی ، فضل بن حسن ، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج10، بیروت: انتشارات دار المعرفه ، 1408 هـ.ق.
- 8- طبری ، محمد بن جریر ، تاریخ الامم والملوک، ج4، تحقیق : محمد ابوالفضل ابراهیم ، بیروت : انتشارات روائع التراث العربی ، 1387 هـ ، ق.
- 9- کلینی ، محمد بن یعقوب ، اصول کافی ، ج 2، مصحح : محمد جعفر شمس الدین ، بیروت : دار التعارف للمطبوعات ، 1411 هـ ، ق.
- 10- مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار، ج 15، ج 22، ج 75، ج 96 بیروت : انتشارات دار احیاء التراث العربی ، 1403 هـ ، ق.
- 11- مرتضی زبیدی ، محمد بن محمد ، تاج العروس من جواهر القاموس، محقق : علی شیری ، بیروت : انتشارات دار الفکر ، چاپ اول ، 1414 هـ ، ق.

مقالات

- 1- رحیم پور ، مهناز ، «سیمای منتظران در قرآن» ، نشریه بینات ، شماره 83 ، 1395 هـ.ش.
- 2- مرکز پژوهش های تبلیغی ، «بصیرت و ولایتمداری حضرت ابوالفضل عباس بن علی علیه السلام» ، نشریه مبلغان ، شماره 274 ، 1401 هـ ، ش.

سایت ها

1-www.abadis.ir

2-www.FA.wikifegh.ir

3-www.motamem.ir

4-www.porseman.com